

PARTICIPACIJA OTROK PRI UREJANJU PROSTORA V VRTCU

Monika MITHANS

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenia
monika.mithans1@um.si

UDK 373.2:37.091.6-053.2=163.6

Izvorni znanstveni rad

Sabina OGRAJŠEK

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenia
sabina.ograjsek@um.si

Milena IVANUŠ GRMEK

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenia
milena.grmek@um.si

Povzetek

Participacija otrok je pomembna značilnost demokratične predšolske vzgoje, ki prinaša mnoge pozitivne učinke. Prav zato je njena implementacija v vrtcu nujna. V prispevku se osredotočamo na participacijo otrok pri urejanju prostorov v vrtcu, kajti otroci v vrtcu preživijo velik del dneva in pomembno je, da se tam počutijo dobro. Raziskava je nastala v okviru projekta Vključenost v predšolsko izobraževanje: dejavniki zagotavljanja enakih možnosti za razvoj posameznika in družbe ter vseživljenjsko učenje, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS). V raziskavi je sodelovalo 423 vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, ki so bili v šolskem letu 2021/2022 zaposleni v slovenskih vrtcih. Za pridobivanje podatkov smo uporabili anketni vprašalnik. Ugotovili smo, da večina vzgojiteljev otrokom ponudi možnost sodelovanja tako pri urejanju notranjih površin kot tudi pri urejanju zunanjih površin vrtca. V nadaljevanju smo se osredotočili na sodelovanje otrok pri urejanju igralnice, saj v igralnici otroci preživijo največ svojega časa v vrtcu. Rezultati kažejo, da večina vzgojiteljev ponudi otrokom možnost sodelovanja pri urejanju koticov za igro. Le tretjina vzgojiteljev otrokom omogoča sodelovanje pri opremljanju igralnice in razporejanju opreme v igralnici. Večina vzgojiteljev je poročala, da otrok ne vključuje v sprejemanje odločitev o nakupu igrač in materialov. Ugotovili smo še, da med vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev obstajajo razlike pri vključevanju otrok v urejanje okolja v vrtcu, pri čemer so bile razlike v prid vzgojiteljev. Razlike so se pokazale tudi med vzgojitelji, ki so se udeležili izobraževanj na področju participacije otrok, in vzgojitelji, ki se tovrstnih izobraževanj niso udeležili, pri čemer imajo bolj participativno prakso delovanja vzgojitelji, ki so se udeležili izobraževanj. V pedagoški praksi se pri udejstevovanju participacije pojavljajo različne dileme, ki pripomorejo k temu, da so otroci prikrajšani za številne možnosti

soodločanja, kar se odraža tudi v naših rezultatih. Iz tega izhaja, da je pomembno, da vzgojitelji reflektirajo svojo prakso delovanja na področju participacije, saj lahko posledično otrokom zagotovijo več priložnosti soodločanja.

KLJUČNE BESEDE: *participacija, okolje, vrtec, vzgojitelj, otrok*

Uvod

Participacija sodi med ključne elemente inkluzivne družbe, zato je nujno razmišljati o možnostih njenega uresničevanja (Rutar, 2012) tudi v okviru predšolske vzgoje. Prav participacija je namreč temeljna značilnost demokracije in ena izmed osnovnih človekovih pravic, ki pripadajo tudi otrokom (Hart, 1992; Sturzenhecker, 2005), kar je jasno opredeljeno v 12. členu Konvencije o otrokovih pravicah (1989).

Izhodišča participacije otrok najpogosteje temeljijo ravno na Konvenciji o otrokovih pravicah (1989), ki države podpisnice zavezuje k njihovem uresničevanju. Poleg tega je participacija sredstvo za uveljavljanje ostalih človekovih pravic, kajti brez lastnega udejstvovanja ostalih pravic ne moremo udejaniti (Landsdown, 2011). Posledično je participacija otrok vse bolj zaželen in razširjen koncept, ki predstavlja predmet številnih razprav in raziskovanj (Kodela in Lesar, 2015).

S participacijo otrok oz. z njihovim aktivnim vključevanjem zagotavljamo velik korak h kakovostnemu vzgojnemu delu v vrtcu (Mraz, 2022), ki poleg šole predstavlja institucijo, v okviru katere otrok preživi največ časa. Zato se vrtci vse pogosteje označujejo kot ključni elementi demokratične vzgoje (Koch, 2017) in prav zato bi moral biti vrtec institucija, kjer je glas otroka resnično slišan. A temu vedno ni tako, saj je participacija v vrtcu in šoli žal še vedno bolj teorija kot praksa (Batistič-Zorec, 2010; Mithans, 2017; Mithans idr., 2017; Ograjšek idr., 2023; Sheridan in Pramling Samuelsson, 2001), pri čemer večina otrok namreč še vedno nima možnosti participirati v celotnem procesu odločanja (Kodela, 2017).

Participacija otrok v vrtcu

Turnšek (2007) participacijo otrok v vrtcu opredeljuje kot udeležbo otrok v oblikovanju njihovega življenja v vrtcu in odločanje o stvareh, ki se jih tičejo. Participacija otrok predstavlja pomemben kriterij kakovosti institucionalne vzgoje ter pomemben element demokratizacije predšolske vzgoje (Devjak idr., 2009). Slovenski Kurikulum za vrtce (1999) participacije ne omenja neposredno, a je posredno

izražena v načelih, kot so: načelo demokratičnosti in pluralizma, načelo odprtosti kurikula, načelo omogočanja izbire in drugačnosti, načelo aktivnega učenja (Batišič Zorec, 2010).

Z vključevanjem otrok v oblikovanje njihovega življenja v vrtcu se krepijo njihov osebni razvoj, samozavest in samostojnost (Lansdown, 2005). Razvijajo se njihove sposobnosti odločanja in reševanja problemov ter občutek odgovornosti in samospoštovanja (Hart, 1992; Lansdown, 2005; Shier, 2001). Z vključevanjem otrok v sprejemanje odločitev in v oblikovanje prostora se krepi tudi njihov občutek pripadnosti (Satta, 2015, v Manassakis, 2020). Zaradi vseh naštetih prednosti je nujno, da imajo otroci možnost aktivnega sooblikovanja svojega življenja v vrtcu.

V slovenskih vrtcih je za predšolske otroke dobro poskrbljeno. Iz vidika zagotavljanja pravic je najboljše poskrbljeno za otrokove pravice oskrbe in zaščite. Najmanj je poskrbljeno za uresničevanje pravice do participacije, saj imajo otroci le redko priložnost izraziti, kaj želijo. Največkrat le izbirajo med danimi alternativami, pri čemer odločitve sprejemajo odrasli (Turnšek, 2009). Pogosto otroci v vrtcu sami ne odločijo niti o tem, kam se bodo usedli. Le redko lahko izbirajo igrače, ki so pogosto še vedno v zaprtih omarah, kamor otroci nimajo dostopa. Podobno je tudi v okviru dnevne rutine. Pri počitku se na primer upošteva želje staršev in vzgojiteljev, otrokove želje so zato pogosto preslišane (Toplak Primc, 2020). Podobno ugotavljata tudi Sheridan in Pramling Samuelsson (2001), ki sta ugotovila, da lahko otroci v vrtcu odločajo o svoji igri, pri sprejemanju odločitev glede dnevne rutine in vzgojnega dela v vrtcu pa so odločitve v rokah vzgojiteljev.

Tudi vzgojitelji nizko ocenjujejo stopnjo vpliva otrok na odločitve v vrtcu. Najmanj možnosti imajo otroci vplivati na odločitve organizacijske narave (npr. nakup igrač, sooblikovanje igralnice idr.). V večji meri so vključeni v načrtovanje dejavnosti in pripravo prireditev (Turnšek, 2005). V vrtcu je otrokom danih le malo priložnosti, da izrazijo svoje poglede in soodločajo (Manassakis, 2020).

Vloga otrok pri oblikovanju prostora v vrtcu

Pomemben element Kurikuluma za vrtce (1999), v katerem je poudarjena pravica do izbire, je tudi organizacija prostora, ki sledi načelom organizacije zdravega, varnega in prijetnega okolja, zagotavljanja zasebnosti in intimnosti ter zagotavljanja fleksibilnosti in stimulativnosti prostora. S tem soglašata tudi Lepičnik Vodopivec in Hmelak (2019), ki menita, da sodijo prostor in sredstva, ki jih ima otrok na razpolago, med pomembne sestavine sodobnega kurikuluma, ki pomembno prispevajo k obogatitvi programa ter omogočajo večjo možnost izbire.

V povezavi s prostori, njihovo opremo in materiali Batistič Zorec (2010) ugotavlja, da ima le manjšina otrok možnost sodelovati pri opremljanju igralnice, kar pripisuje dejstvu, da so igralnice ob začetku šolskega leta večinoma že opremljene. Nekaj manj kot polovica strokovnih delavcev otrokom omogoča sodelovanje pri razporeditvi opreme, v večini oddelkov pa imajo otroci možnost sodelovati pri izbiri in ureditvi koticov. Pri urejanju zunanjih površin so otroci nekoliko manj dejavni. Zanimiva je še ugotovitev, da se dobra tretjina strokovnih delavcev z otroki vedno posvetuje o tem, katere igrače in materiale bi želeli imeti, le slaba petina strokovnih delavcev otroke resnično vključi v izbiro oz. nakup igrač.

Prostori v vrtcu so vabljeni, namensko oblikovani in organizirani tako, da spodbujajo pozitivne izkušnje in omogočajo kakovostno okolje za igro in delo (Garvas idr., 2005; Manassakis, 2020). Optimalno organizirano okolje v vrtcu nudi otroku občutek varnostim sprejetosti in sproščenosti, kar predstavlja predpogoj za njegovo aktivno vključevanje (Lepičnik Vodopivec in Hmelak, 2019), ki pa je v praksi žal redko, saj še vedno večinoma odločajo odrasli. Na organizacijo življenja v vrtcu, dnevne rutine in vsebin, katerih pobudniki so odrasli, imajo otroci namreč le malo vpliva (Turnšek, 2011).

Ker je prav predšolsko obdobje ključno za uresničevanje otrokovih pravic (Alme in Reime, 2021), smo se v prispevku odločili, da se posvetimo raziskovanju participacije otrok s poudarkom na participaciji pri urejanju prostorov v vrtcu, saj je pomembno, da se otroci v vrtcu počutijo dobro.

Metodologija

Vzorec

Raziskava je bila izvedena na neslučajnostnem priložnostnem vzorcu vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, ki so bili v šolskem letu 2021/2022 zaposleni v vrtcih v Sloveniji.

V raziskavo je bilo vključenih 423 vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev. Značilnosti raziskovalnega vzorca so podrobneje predstavljene v Tabeli 1.

TABELA 1. Struktura raziskovalnega vzorca vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev

Spremenljivka	Kategorije	f	f %
Vrtec	Javni	400	94,6
	Zasebni	23	5,4

Spremenljivka	Kategorije	f	f %
Delovno mesto	Vzgojitelj	241	57,0
	Pomočnik vzgojitelja	182	43,0
Delovne izkušnje	0–3 leta	59	13,9
	4–6 let	42	9,9
	7–18 let	177	41,8
	19–31 let	85	20,1
	32–40 let	56	13,2
	Več kot 40 let	4	0,9
Udeležba na izobraževanjih na področju participacije v zadnjih petih letih	Da	173	40,9
	Ne	250	59,1
	Total	423	100,0

Merski instrument

Raziskava temeljni na anketnem vprašalniku, ki je bil prirejen po raziskavi Batistič Zorec (2010) z naslovom *Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev*. Vprašalnik vsebuje več vsebinskih sklopov, pri čemer je za ta prispevek relevanten vsebinski sklop, ki s perspektive vzgojiteljev in pomočnikov obravnava sodelovanje otrok pri urejanju zunanjih in notranjih površin v vrtcu. Vzgojitelji in pomočniki so odgovore podajali na lestvici strinjanja, in sicer od »sploh se ne strinjam« do »se popolnoma strinjam«.

Zbiranje in obdelava podatkov

Za pridobivanje podatkov smo uporabili anketni vprašalnik, ki je bil v spletni obliki objavljen v marcu 2022. Povezavo do anketnega vprašalnika smo preko elektronske pošte posredovali vsem vrtcem v Sloveniji. Elektronske naslove smo pridobili na spletnih straneh vrtcev. Podatke smo zbirali dva meseca, in sicer do konca aprila 2022.

Pridobljene podatke smo obdelali in analizirali s programom SPSS. Obdelava podatkov je potekala na ravni deskriptivne in inferenčne statistike. Pri obdelavi podatkov smo najprej uporabili opisne statistične metode. Pred nadaljnjo obdelavo smo opravili Kolmogorov-Smirnov preizkus, ki je pokazal, da spremenljivke odstopajo od normalne porazdelitve, saj se je povsod pokazala statistično značilna razlika ($p < 0,05$), zato smo za primerjavo dveh neodvisnih vzorcev uporabili neparametrični Mann-Whitneyev preizkus. Uporabili smo tudi Friedmanov preizkus.

Rezultati

TABELA 2. Odgovori vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev o sodelovanju otrok pri urejanju površin vrtca

Otrokom ponudim možnost sodelovanja pri urejanju ...	N	M	Stopnja strinjanja				
			Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
			f %	f %	f %	f %	f %
... notranjih površin vrtca.	423	3,76	2,4	6,4	26,7	42,1	22,5
... zunanjih površin vrtca.	423	3,42	5,4	14,9	25,5	40,2	13,9

Zanimalo nas je, ali vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev omogočajo otrokom sodelovanje pri urejanju zunanjih in notranjih površin vrtca. Ugotavljamo, da so se vzgojitelji in pomočniki bolj strinjali s tem, da otrokom ponudijo možnost sodelovanja pri urejanju notranjih površin kot s tem, da otrokom ponudijo možnost sodelovanja pri urejanju zunanjih površin. Dobri dve petini vzgojiteljev in pomočnikov se strinjata, da otrokom ponudita možnost sodelovanja pri urejanju zunanjih površin (40,2 %) in notranjih površin (42,1 %). Slaba četrtina vzgojiteljev in pomočnikov se popolnoma strinja s tem, da otrokom omogoča sodelovanje pri urejanju notranjih površin vrtca (22,5 %), medtem ko je vzgojiteljev in pomočnikov, ki bi se popolnoma strinjali s tem, da otrokom omogočajo sodelovanje pri urejanju zunanjih površin (13,9 %) manj. Še več, slaba petina se jih ne strinja oz. sploh ne strinja s tem, da otrokom omogočajo sodelovanje pri urejanju zunanjih površin. V nadaljevanju smo se podrobneje usmerili v možnosti sodelovanja pri urejanju notranjih površin. Natančneje, v možnost sodelovanja pri urejanju igralnice, saj v igralnici otroci preživijo največ svojega časa v vrtcu.

TABELA 3. Odgovori vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev o sodelovanju otrok pri urejanju igralnice

Otrokom ponudim možnost sodelovanja pri ...	N	M	Stopnja strinjanja				
			Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
			f %	f %	f %	f %	f %
... ureditvi koticov za igro.	423	3,61	5,4	8,0	25,5	42,6	18,4
... razporejanju opreme v igralnici.	423	2,95	13,0	18,7	34,0	28,6	5,7

Otrokom ponudim možnost sodelovanja pri ...	N	M	Stopnja strinjanja				
			Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
			f %	f %	f %	f %	f %
... opremljanju igralnice.	423	2,90	15,1	19,6	30,0	30,5	4,7
... odločanju o nakupu igrač in materialov.	423	2,35	28,1	26,5	28,6	15,6	1,2

Ugotovljamo, da so se vzgojitelji in pomočniki najbolj strinjali s tem, da otrokom ponudijo možnost sodelovanja pri ureditvi kotičkov za igro. S to trditvijo sta se strinjali dobri dve petini vzgojiteljev in pomočnikov (42,6 %), slaba petina se je s trditvijo popolnoma strinjala (18,4 %). Za možnost sodelovanja pri razporejanju opreme v igralnici in možnost sodelovanja pri opremljanju igralnice se je pokazalo, da približno tretjina vzgojiteljev otrokom ne daje te možnosti, tretjina je neopredeljenih, medtem ko tretjina vzgojiteljev in pomočnikov otrokom omogoča sodelovanje pri razporejanju opreme in opremljanju igralnice, kar nakazuje na precej raznoliko prakso delovanja pri udeleževanju participacije. Vzgojitelji in pomočniki so se najmanj strinjali s tem, da otrokom nudijo možnost sodelovanja pri odločanju o nakupu igrač in materialov. Dobra četrtina se jih namreč s trditvijo sploh ni strinjala (28,1 %), k temu pa lahko dodamo še dobro četrtino, ki se s trditvijo ni strinjala (26,5 %).

TABELA 4. Izid Friedmanovega preizkusa razlik

Otrokom ponudim možnost sodelovanja pri urejanju ...	\bar{R}	χ^2	p
... ureditvi kotičkov za igro.	3,30	441,65	< 0,001
... opremljanju igralnice.	2,46		
... razporejanju opreme v igralnici.	2,44		
... odločanju o nakupu igrač in materialov.	1,79		

Tudi izid Friedmanovega preizkusa razlik ($\chi^2 = 441,65$, $p < 0,001$) med stopnjami strinjanja vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev z različnimi možnostmi sodelovanja, ki jih ponujajo otrokom pri urejanju igralnice, je pokazal statistično značilne razlike. Izkazalo se je, kot smo tudi že predhodno izpostavili, da so se vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev najbolj strinjali s tem, da otrokom ponudijo možnost sodelovanja pri ureditvi kotičkov za igro. Nekoliko manj so se strinjali s tem, da otrokom ponudijo možnost sodelovanja pri opremljanju igralnic in razporejanju opreme v igralnici. Najmanj so se strinjali s tem, da otroke vključujejo v odločitve o nakupu igrač in materialov.

Naredili smo še parne primerjave z Bonferronijevim popravkom. Statistično značilne razlike so se pokazale za stopnjo strinjanja z vključevanjem otrok v razporejanje opreme v igralnici v primerjavi z vključevanjem otrok v odločitve o nakupu igrač in materialov ($p < 0,001$), za vključevanje otrok v opremljanje igralnice v primerjavi z vključevanjem otrok v odločitve o nakupu igrač in materialov ($p < 0,001$) ter za vključevanje otrok v urejanje koticov za igro v primerjavi z vključevanjem otrok v odločitve o nakupu igrač in materialov ($p < 0,001$). Pri vseh omenjenih parnih primerjavah so vzgojitelji in pomočniki poročali, da se manj strinjajo s tem, da otrokom ponudijo možnost sodelovanja pri sprejemanju odločitev o nakupu igrač in materialov.

Statistično značilne razlike so se pokazale tudi za stopnjo strinjanja z vključevanjem otrok v urejanje koticov za igro v primerjavi z vključevanjem otrok v razporejanje opreme v igralnici ($p < 0,001$) in za stopnjo strinjanja z vključevanjem otrok v urejanje koticov za igro v primerjavi z vključevanjem otrok v opremljanje igralnice ($p < 0,001$). Pri obeh parnih primerjavah so vzgojitelji in pomočniki višjo stopnjo strinjanja izražali pri vključevanju otrok v urejanje koticov za igro.

TABELA 5. Izid Mann-Whitneyjevega preizkusa

Otrokom ponudim možnost sodelovanja pri ...	Delovno mesto	N	\bar{R}	Mann-Whitney preizkus	
				U	p
... opremljanju igralnice.	Vzgojitelj	241	223,55	19148,50	0,021
	Pomočnik vzgojitelja	182	196,71		
... razporejanju opreme v igralnici.	Vzgojitelj	241	237,39	15812,50	< 0,001
	Pomočnik vzgojitelja	182	178,38		
... ureditvi koticov za igro.	Vzgojitelj	241	233,40	16774,00	< 0,001
	Pomočnik vzgojitelja	182	183,66		
... odločanju o nakupu igrač in materialov.	Vzgojitelj	241	223,95	19052,00	0,017
	Pomočnik vzgojitelja	182	196,18		

Zanimalo nas je, ali pri udejstvovanju participacije na področju urejanja igralnice prihaja do razlik med vzgojitelji in pomočniki. Izid Mann-Whitney preizkusa je pokazal statistično značilne razlike med vzgojitelji in pomočniki pri vključevanju otrok v opremljanje igralnice ($p = 0,021$), razporejanju opreme v igralnici ($p < 0,001$), urejanje koticov za igro ($p < 0,001$) in v odločanje o nakupu igrač ter materialov ($p = 0,017$). Vzgojitelji so v primerjavi s pomočniki vzgojiteljev poročali o bolj participatorni praksi delovanja pri vključevanju otrok v opremljanje igralnice, v razporejanje opreme v igralnici, v urejanje koticov za igro in v odločanje pri nakupu igrač in materialov.

TABELA 6. Izid Mann-Whitneyjevega preizkusa

Otrokom ponudim možnost sodelovanja pri ...	Udeležba na izobraževanjih	N	\bar{R}	Mann-Whitney preizkus	
				U	p
... opremljanju igralnice.	Da	173	233,67	17876,00	0,002
	Ne	250	197,00		
... razporejanju opreme v igralnici.	Da	173	246,13	157210,00	< 0,001
	Ne	250	188,38		
... ureditvi koticikov za igro.	Da	173	224,50	17467,00	< 0,001
	Ne	250	203,35		

Izid Mann-Whitney preizkusa je pokazal statistično značilne razlike med vzgojitelji in pomočniki, ki so se v zadnjih petih letih udeležili izobraževanj na področju participacije, in vzgojitelji in pomočniki, ki se izobraževanj niso udeležili, pri vključevanju otrok v opremljanje igralnice ($p = 0,002$), razporejanju opreme v igralnici ($p < 0,001$) in urejanje koticikov za igro ($p < 0,001$). Vzgojitelji in pomočniki, ki so se udeležili izobraževanj, so v primerjavi z vzgojitelji in pomočniki, ki se izobraževanj niso udeležili, izražali višjo stopnjo strinjanja pri vključevanju otrok v opremljanje igralnice, razporejanje opreme v igralnici in urejanje koticikov za igro.

Diskusija in zaključek

Pomen okolja v otrokovem razvoju poudarjajo številni pedagoški koncepti. Posledično otroku, ki je vključen v sistem predšolske vzgoje, pomemben del okolja predstavlja tudi prostor in oprema vrtca. Med tednom otrok preživi večino svojega časa v vrtcu, zato morajo imeti vsi notranji in zunanji prostori vrtca ustrezno opremo in razporeditev, saj lahko le tako otrokom omogočajo aktivno in kakovostno igro in učenje. V procesu oblikovanja prostora je priporočljivo, da sodelujejo vsi, ki v njem živijo in delajo (Lepičnik Vodopivec in Hmelak, 2019), torej tako vzgojitelji kot otroci, saj ima fizično okolje odločilen vpliv na otrokovo mišljenje, čustvovanje in vedenje (Bakr idr., 2018).

V naši raziskavi ugotavljamo, da vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev otrokom ponudijo več možnosti sodelovanja pri urejanju notranjih kot zunanjih površin, kar je v svoji raziskavi ugotovila tudi Batistič Zorec (2010).

Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev se najbolj strinjajo s tem, da otrokom omogočajo sodelovanje pri urejanju koticikov za igro, manj se strinjajo s tem, da otrokom omogočajo sodelovanje pri sprejemanju odločitev o nakupu igrač in materialov. Tudi

Batistič Zorec (2010) je ugotovila, da je končna odločitev o izbiri in nakupu igrač in materialov v domeni odraslih. Te rezultate povezujemo z dejstvom, da so ob začetku šolskega leta igralnice že opremljene tako s pohištvom kot z igračami in drugimi materiali, med katerimi pa je otrokom ponujena možnost izbire, saj rezultati kažejo, da jim strokovni delavci nudijo možnost sodelovanja pri urejanju kotičkov za igro.

Nadalje smo ugotovili, da vzgojitelji v primerjavi s pomočniki vzgojiteljev v večji meri spodbujajo participacijo otrok na področju urejanja igralnice. Ugotovljene razlike pričajo o tem, da je na področju aktivne participacije otrok v predšolskem obdobju še vedno premalo timskega sodelovanja, ki zahteva določena znanja in spretnosti. Kar tako vzgojiteljem kot pomočnikom vzgojiteljev narekuje, da se poleg dodatnih znanj s področja aktivne participacije otrok izobražujejo tudi na področju timskega sodelovanja. Razlike med vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev lahko iščemo tudi v različni delovni obremenitvi in stopnji odgovornosti, saj so vzgojitelji še vedno tisti, ki odgovarjajo za delo v oddelku. S tem se strinja tudi Lepičnik Vodopivec (2006), ki meni, da na delitev dela še vedno vpliva tudi preteklo razumevanje vloge vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja, saj se je vzgojitelja povezovalo z vzgojnim delom, pomočnika vzgojitelja pa z nego in varovanjem.

Več možnosti sodelovanja pri opremljanju igralnice, razporejanju opreme v igralnici in urejanju kotičkov za igro so otrokom omogočili strokovni delavci, ki so se v zadnjih petih letih udeležili izobraževanj s področja participacije otrok. Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev predstavljajo ključne akterje omogočanja aktivne participacije v vrtcu, saj morajo ustvarjati pogoje, da bodo otroci imeli možnost aktivne udeležbe v procesih odločanja. Prav zato je strokovnim delavcem vrtcev potrebno omogočiti kakovostno izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje tudi na tem področju. Le strokovno usposobljeni strokovni delavci bodo namreč kos zahtevni nalogi uveljavljanja načel participacije v vsakdanji praksi.

Omogočanje participacije otrok v vrtcu je v prvi vrsti odgovornost vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja ter pogoj za aktivno participacijo v kasnejših fazah izobraževanja, saj lahko otroci pridobijo potrebne kompetence za aktivno sodelovanje le z aktivnim sodelovanjem, ki ga je potrebno spodbujati že v vrtcu (Mithans, 2017; Mithans idr., 2017).

Zahvala

Raziskava je nastala v okviru projekta Vključenost v predšolsko izobraževanje: dejavnik zagotavljanja enakih možnosti za razvoj posameznika in družbe ter vseživljenjsko učenje (J5-3099), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

LITERATURA

- ALME, H. in REIME, M. A. (2021). Nature kindergartens: a space for children's participation. *Journal of Outdoor and Environmental Education* 24, 113–131. <https://doi.org/10.1007/s42322-021-00081-y>
- BAKR, A. L., EL SAYAD, Z. in THOMAS, S. M. S. (2018). Virtual reality as a tool for children's participation in kindergarten design process. *AEJ - Alexandria Engineering Journal* 57 (4), 3851–3861. <https://doi.org/10.1016/j.aej.2018.10.003>
- BATISTIČ-ZOREC, M. (2010). Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev V T. Devjak, M. Batistič Zorec, J. Vogrinc, D. Skubic in S. Berčnik (ur.), *Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti* (str. 67–85). Pedagoška fakulteta. <https://zalozba.pef.uni-lj.si/index.php/zalozba/catalog/view/152/360/337-1>
- DEVJAK, T., BATISTIČ-ZOREC, M., TURNŠEK, N., KRNEL, D., HODNIK, T., SKUBIC, D., in HOČEVAR, A. (2009). Posebna pedagoška načela pristopa Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje. V T. Devjak in D. Skubic (ur.), *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia* (str. 7–15). Pedagoška fakulteta. <https://zalozba.pef.uni-lj.si/index.php/zalozba/catalog/view/149/354/328-1>
- GARVAS, M., KOLAR, M. in ANTIČ, S. (2005). Povezanost in soodvisnost prostora in interakcij v vrtcu. V B. Vrbovšek (ur.), *Prikriti kurikulum v kurikulumu – rutina ali izziv v vrtcu* (str. 134–137). Supra.
- HART, R. A. (1992). *Children's participation: from tokenism to citizenship*. Unicef, International Child Development Centre. http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
- KOCH, B. (2017). *Die Bedeutung des Kindergartens für die Demokratie - Herausforderungen und Potentiale*. <https://www.kindergartenpaedagogik.de/fachartikel/kita-politik/bildungspolitik/2428/>
- KODELA, T. in LESAR, I. (2015). Ali formalni in strokovni dokumenti s področja šolstva spodbujajo participacijo učencev?. *Sodobna pedagogika*, 66 (3), 36–51. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YG19LYI4/bbbf53fd-4e04-47f1-b706-6c0771858c0d/PDF>
- KODELA, T. (2017). *Participacija učencev v procesu reševanja njihovih učnih težav* [Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta]. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/4890/>
- Konvencija o otrokovih pravicah* (1989). Slovenski odbor za Unicef. https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/PRAVNE_PODLAGE/Mednarodne_konvencije_-_OZN/Konvencija_o_otrokovih_pravicah/A_-_Konvencija_o_otrokovih_pravicah.pdf

- Kurikulum za vrtce* (1999). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Lansdown, G. (2005). *Can you hear me? The right of young children to participate in decisions affecting them*. Working Paper Early Childhood Development. Bernard Van Leer Foundation. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED522740.pdf>
- LEPIČNIK VODOPIVEC, J. (2006). Nekateri vidiki timskega dela v vrtcu. *Sodobna pedagogika*, 57 (2), 54–67.
- LEPIČNIK, VODOPIVEC, J. in HMELAK, M. (2019). *Spodbudno okolje in participacija predšolskega otroka v vrtcu*. Založba Univerze na Primorskem.
- MANASSAKIS, E. S. (2020). Children's participation in the organisation of a kindergarten classroom. *Journal of Early Childhood Research*, 18 (1), 18–28. <https://doi.org/10.1177/1476718X19882714>
- MITHANS, M. (2017). *Participacija učencev pri pouku in na šoli* [Doktorska disertacija, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta]. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=65569>
- MITHANS, M., IVANUŠ GRMEK, M. in ČAGRAN, B. (2017). Participation in decision-making in class: opportunities and student attitudes in Austria and Slovenia. *CEPS journal: Center for Educational Policy Studies Journal*, 7 (4), 165–184. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-CQDFGV3Q/7c0d3d41-2ac1-455b-a27c-75afa735c012/PDF>
- MRAZ, M. (2022). Participacija otrok v prvem starostnem obdobju. *Realka*, 9, 78–84. <http://www.realka.si/wp-content/uploads/2022/03/REALKA-9.pdf>
- OGRAJŠEK, S., MITHANS, M. in IVANUŠ GRMEK, M. (2023). Children's participation in educational planning in kindergarten. V L. Gomez Chova, C. Gonzales Martinez in J. Lees (ur.), *INTED 2023: conference proceedings: 17th annual International Technology, Education and Development Conference: 6-8 March, 2023, Valencia (Spain)* (str. 1571–1576). IATED Academy. <https://library.iated.org/publications/INTED2023>
- RUTAR, S. (2012). Kako razumeti in uresničevati participacijo otrok v vrtcu?. *Sodobna pedagogika*, 63 (3), 86–98. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-6CEPGVXD/68f00ab8-297b-4ca0-b7ac-9ec447abad87/PDF>
- SHERIDAN, S. in PRAMLING SAMUELSSON, I. (2001). Children's conceptions of participation and influence in pre-school: a perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 2 (2), 169–193. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2304/ciec.2001.2.2.4>
- SHIER, H. (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations: a new model for enhancing children's participation in decision-making, in line with article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society* 15 (2001), 107–117. <https://www.researchgate.net/publicati>

- on/233551300_Pathways_to_participation_Openings_opportunities_and_obligations
- STURZENHECKER, B. (2005). Begründungen und Qualitätsstandards von Partizipation – auch für Ganztagschule. *Jugendhilfe aktuell*, 2 (2), 30–34. https://aba-fachverband.info/wp-content/uploads/0502_jh-aktuell.pdf
- TOPLAK PRIMC, M. (2020). Participacija kot vzgojno izobraževalna potreba predšolskega otroka V M. Željeznov Seničar (ur.), *Vzgojno izobraževalne potrebe predšolskega otroka* (str. 26–29). MIB. https://books.mib.si/media/filer_public/ff/db/ffdb3aea-3c11-4f6a-93a2-4140ffb69b66/vvz2020.pdf
- TURNŠEK, N. (2005). *Odnos vzgojiteljic in vzgojiteljev do institucionalne vzgoje predšolskih otrok* [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- TURNŠEK, N. (2007). Children's Participation in Decision Making in Slovene Kindergarten. V Ross, A. (ur.). *Citizenship Education in Society* (str. 147–158). CiCe. <https://doi.org/10.13140/2.1.2291.2001>
- TURNŠEK, N. (2009). Vrtec – prostor aktivnega demokratičnega državljanstva. V F. Fras - Berro, M. Senica, M. Sivec, U. Stritar, M. Turk, N. Zore in U. Margan (ur.), *Spodbujanje otrokovih kompetenc v vrtcu, zbornik prispevkov* (str. 29–39). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- TURNŠEK, N. (2011). „Vztrajnost“ tradicionalne konstrukcije otroštva v implicitnih in znanstvenih teorijah. V T. Devjak in M. Batistič Zorec (ur.), *Pristop Reggio Emilia - izziv za slovenske vrtce: zbornik zaključne konference - priročnik za dobro prakso* (str. 89–102). Pedagoška fakulteta.32w.

CHILDREN'S PARTICIPATION IN THE DESIGN OF THE KINDERGARTEN ENVIRONMENT

Abstract

Children's participation is an important characteristic of democratic early childhood education and has many positive effects. Its implementation in kindergartens is therefore essential. The focus of this paper is on children's participation in the design of the kindergarten environment because children spend a large part of their day in the kindergarten and it is important that they feel comfortable there. The research was carried out within the framework of the project Enrolment in early childhood education: factor ensuring equal opportunities in the development of an individual and society, and lifelong learning, funded by the Slovenian Research and Innovation Agency. The research involved 423 ECE teachers and ECE teacher assistants employed in Slovenian kindergartens in the 2021/2022 school year. A questionnaire was used to collect data. We found that the majority of ECE teachers and assistants offer children the opportunity to take part in both the interior and exterior design of the kindergarten. Further, we focused on children's participation in the design of the playroom as the playroom is where children spend most of their time in kindergarten. The results indicate that the majority of ECE teachers and assistants offer children the opportunity to participate in arranging play corners. Only one third of the ECE teachers and assistants allow children to participate in the furnishing of the playroom and the arrangement of equipment in the playroom. The majority of ECE teachers and assistants reported that they did not involve children in decisions about the purchase of toys and materials. Furthermore, there were differences between ECE teachers and ECE teacher assistants in terms of children's involvement in the design of the kindergarten environment, with differences in favor of ECE teachers. Differences also emerged between ECE teachers and assistants who had attended training in child participation and those who had not – the ECE teachers and assistants who took part in the training had more participatory practice. In pedagogical practice, various dilemmas arise in the pursuit of participation, which contribute to depriving children of many opportunities for participation, as also reflected in our findings. Consequently, it is important for ECE teachers to reflect on their practice of participation as this can provide more opportunities for children to participate.

KEYWORDS: *participation, environment, kindergarten, teacher, child*